

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 36 Volume: 8 Issue: 36

Şubat 2015 February 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KADINLAR NEDEN BAĞIŞLAMAZ? WHY DON'T WOMEN FORGIVE?

Canan ÇİTİL*
Emine DURMUŞ**

Öz

Bu çalışma kadınların evliliklerinde hangi durumları, neden bağışlamadıklarını incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma farklı iş ve meslek alanlarında çalışan 117 evli kadın katılımcı ile yapılmıştır. Katılımcılar 3 ay ile 53 yıl arası evlilik süresine ve 39.82 yaş ortalamasına sahiptir. Katılımcıların sosyo-demografik değişkenleri ve evliliklerinde bağışlamayacakları durumlar ile gerekçeleri kişisel bilgi toplama formu yoluyla toplanmıştır. Elde edilen bilgiler nitel veri analiz tekniği olan içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, kadınların evliliklerinde bağışlamayacakları durumlar 14 ana ve beş alt kategori altında toplanmıştır. İlk sıralarda, (1) aldatma, (2) şiddet ve (3) kötü alışkanlıklar yer almaktadır. En çok ifade edilen bu üç durumu kadınların bağışlamama nedenleri 17 ana kategori altında karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Sonuçlar kadınların aldatma, şiddet ve kötü alışkanlıkları, kadını aşağıladığı, kadın-erkek eşitliğine aykırı olduğu, sevgi ve saygıyı bitirdiği ve kadının onurunu zedelediği için bağışlamayacaklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Evlilik, Bağışlama, Aldatma, Şiddet.

Abstract

This study aims to explain what kind of things women don't forgive in their marriages and their reasons. The study was carried out with 117 married women from different occupational groups. Participants have a duration of marriage between 3 months and 53 years and their average of age is 39.82. Socio-demographic attributes of the participants and the incidents they wouldn't forgive in their marriages were collected via a personal data collection form. The data gathered was analyzed with content analysis, one of the qualitative data analysis techniques. Based on the findings of the study, the incidents that women wouldn't forgive are grouped under 14 main and 5 sub-categories. Among the first ranks are (1) cheating, (2) violence and (3) bad habits. The reasons why women wouldn't forgive these three most repeated incidents are classified comparatively under 17 main categories. Findings show that women wouldn't forgive cheating, violence and bad habits because they are against the equality of woman and man in addition to ending the love and respect between the couple and damaging the honor of womanhood.

Keywords: Women, Marriage, Forgive, Infidelity, Violence.

GİRİŞ

Psikoloji alanında, bağışlama üzerine yapılan araştırmalar son yıllarda büyük artış göstermiştir. Literatürde bağışlamanın ortak bir tanımı olmamasına karşın; bağışlamanın, psikolojik süreçlerle ilgili olarak temelde çatışma çözümü ve ilişkinin devamını sağladığına ilişkin tanım kabul görme eğilimindedir (Balliet, 2010). Enright (1996) bağışlamayı (başka bir ifadeyle affetmeyi) birinin, onu haksız yere inciten başka birine karşı, sevgi, cömertlik ve merhamet gibi hak edilmeyen hislerin teşvik edilmesiyle, kızma, olumsuz yargılama ve ilgisiz davranma gibi hisleri isteyerek terk etmesi olarak açıklamaktadır. Bağışlama; genellikle suçluya duyulan kırgınlığın saliverilmesi, ilişkinin yeniden düzenlenmesi, gizli kalmış duygusal yaraların iyileştirilmesi anlamında kullanılmaktadır (Hargrave ve Sells, 1997: 42). Taysi (2010),

* İnönü Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.

** Yrd.Doç.Dr., İnönü Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı.

bağışlamanın, kişinin duygu, düşünce ve davranışlarındaki olumlu sosyal değişim olduğunu belirtmektedir. Bağışlamanın ne olduğuna ilişkin tanımlar arasında ki farklılıklara rağmen, bağışlamanın ne olmadığına ilişkin tanımlarda fikir birliği olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumda bağışlama, diğer kişinin davranışlarını mazur görmek ya da haklı çıkarmak değildir. Aynı zamanda bağışlama; unutmak, göz yummak ve uzlaşmak kavramlarının da dışındadır (Fincham ve Beach, 2002). Bağışlama bir bakıma duyguların negatiften pozitif yönelmesidir.

Bağışlamanın açıklaması ve anlamına ilişkin çalışmalara bakıldığında; üç temelde bağışlamanın şekillendiği görülmektedir: kişinin diğerlerini bağışlaması, kişinin kendini bağışlaması ve kişinin durumu bağışlaması (Day ve Maltby, 2005; Thompson vd., 2005; Toussaint, Williams, Musick ve Everson-Rose, 2008). Thompson vd. (2005) tarafından geliştirilen Heartland Bağışlama Ölçeği'ne göre; kişinin *diğerlerini bağışlaması*; diğer kişinin fiziksel, duygusal, sosyal ya da ahlaki yönde zarar verici bir davranışını bağışlamak olarak tanımlanır. Kişinin *kendini bağışlaması*, geçmişteki yanlış davranışlar, hatalar ya da reddetmeyle görülen kendini suçlama ve negatif etkilerin açığa çıkmasıyla ilgilidir (Toussaint, vd., 2008). Kişinin *durumu bağışlaması*, kontrol edilemeyen şartların ya da olumsuz olayların (hastalık ya da doğal felaketler gibi) kabul edilmesi ya da suçlanmasıyla açıklanır (Bugay, 2010: 51). Kişinin bağışlamama duygularındaki azalmanın, bağışlama için yeterli olmadığı, ayrıca olumsuz duyguların azalmasıyla birlikte olumlu duygularda da artış olması gerektiği belirtilmektedir (Wade ve Worthington, 2003). Birey bağışladığında; düşünceleri, davranışları ve duyguları negatiften pozitif olma yönünde ilerleme gösterir. Bağışlama, saldırgan davranışlara karşın olumlu kişiler arası ilişkileri motive eden ve iyileşmeyi getiren bir kaynaktır (Day ve Maltby, 2005; Koutsos, Wertheim ve Kornblum, 2008).

Literatürde bağışlamayla ilişkili çalışmalar incelendiğinde; saldırganlık (Barber, Maltby ve Macaskill, 2005), kişilik özellikleri -nevrotizm, mükemmelliyetçilik, narsisizm gibi- (Kim, Johnson ve Ripley, 2011; Koutsos, Wertheim ve Kornblum, 2008; Ross, vd., 2011; Strelan, 2006), sosyal yalnızlık (Day ve Maltby, 2005; Özgün, 2010), inanç (Edwards vd., 2002; Gorsuch ve Hao, 1993; Macaskill, 2007; McCullough ve Worthington, 1999) değişkenlerine odaklandığı görülmektedir.

Bağışlamama bazı durumlarda kişilerarası çatışmaların sonrasında oluşabilir. Bireyler, hayatlarının herhangi bir dönemlerinde herhangi bir nedenden ötürü bilişsel, duygusal, sosyal vb alanlarda zorlanma hissedebilirler (Karaalp, 2009). Böyle anlarda kişinin çatışma yaşaması kaçınılmazdır. Hemen hemen her evli çift, evlilikleri boyunca kendilerini bazı çatışmaların içinde bulmaktadırlar. Çatışma ile yapıcı bir şekilde başa çıkma, ilişkiyi geliştirip zenginleştirirken; tam tersine, yıkıcı bir biçimde başa çıkma, çifti doyumsuz olmayan bir ilişkiyi sürdürmeye mahkûm edebilir (Zeytinoğlu, 2013). Tam da bu noktada; bağışlama, ilişkinin devamlılığı ve olumlu duyguların yeniden oluşturulabilmesi için gereklidir (Hargrave ve Sells, 1997). İkili ilişkilerde de yaşanan çatışma, olumsuz duygu ve davranışların ortaya çıkmasına neden olmakta ve bağışlama, yaşanan bu çatışma ile baş etmede, ilişkinin devamını sağlamada önem kazanmaktadır (Gordon ve Baucom, 2003). İlişkilerde bireylerin, ilişki yaşadıkları kişiye olan güvenleri sarsıldığında öfke ve kırgınlıkla çözümlenemeyen sınırların ihlali ve ayrılık gündeme gelmektedir (Greenberg, Warwar ve Malcolm, 2010; Pronk vd., 2010).

Evli bireyler öngörülebilir bir gelecek için bir arada kalma niyetine sahiptirler ve evlilik sosyal, ekonomik ve kültürel yapıların ayrılmaz bir parçasıdır (Yalom, 2006). Antik çağlarda kültür aktarımı ve sürekliliği sağlamak evliliğin temel amacı iken; yirminci yüzyılda sınırsız psikolojik enginlik, gerçek aşk ve mutluluğun sürdürüldüğü "iyi yaşam" ortamına kavuşmak evliliğin amacı haline gelmiştir (Dattilio, 2012). Değişen beklentilerle birlikte ortaya çıkan çatışmalar 20. yüzyılın ortalarında ailelere verilebilecek profesyonel psikolojik desteğin önemini artırmıştır (Nazlı, 2013). Bağışlama, psikolojik danışma literatüründe kişisel ve etkili bir araç olarak temsil edilmiştir (Ferch, 1998: 261). Bağışlama, suçlu için empati ve şefkat duygularıyla karakterize olan ve olumsuz duyguların olumluya aktarılmasıyla gerçekleşen duygusal bir süreçtir. Aynı zamanda bağışlama; evlilikte çiftlerin iletişim kurlmalarını başlatan, kırgınlıklarını aktarabildikleri, birbirlerini anlamalarına yardım edebilen bir yapıdır (Fincham ve Beach, 2002).

Bağışlama ve evlilik uyumu arasında pozitif yönde bir ilişki olduğuna dair araştırmalar göstermektedir ki bağışlama evliliğin onarımı için gereklidir (Kachadourian, Fincham ve Davila, 2004). Aile ilişkilerinde ki en büyük paradokslardan biri sevdiğimizizi incitme ihtimalimizin daha yüksek olması ve her zaman en iyi iletişimi onlarla kuramıyor oluşumuzdur. Bu nedenle, bağışlama, evlilikteki iletişim sorunları ve psikolojik şiddetin temelini anlamamıza yardım eden bir yapı olabilir (Fincham ve Beach, 2002). Evlilikte ortaya çıkan çatışmaların getirdiği öfke ve kin duygularını azaltmanın ve ilişki için umut oluşturmaya temelinde de bağışlama vardır. Aynı zamanda, eşler arasındaki bağışlama, evlilik süresini artırmakta ve evlilikteki sorunların çözümüne yönelik bir müdahale yöntemi olarak kullanılmaktadır (Taysi, 2010). Türkiye’de, evli bireylerle yapılan çalışmaların; evlilik uyumu (Baba, 2010; Gürsoy, 2004; Halat, 2009), iletişim sorunları (Curun, 2006; Erok, 2013; Tümer, 1998), bağlanma stilleri (Çavuşoğlu, 2011; Sığırcı, 2010; Turanlı, 2010) değişkenlerini konu aldığı görülmektedir. Bu değişkenlerin evlilik zemininde değerlendirilmesi bireylerin bağışlayıcı olma ya da olmama özelliklerinin yanı sıra, evliliklerinde bağışlanabilir ve ya da bağışlanamaz olan durumların neler olduğunun incelenmesi de önem kazanmaya başlamaktadır. Bu incelemeler, evlilik ilişkilerine zarar verebilecek, hatta evliliği sonlandırabilecek kadınlara özgü nedenler belirlenerek, aile danışmanlığı, çift ve aile terapisi uygulayıcılarına da ışık tutacaktır. Kadınların evliliklerinde bağışlamayacakları durumların ve gerekçelerinin belirlenmesi, kadınların evlilik alguları ve evlilik yaşantılarına ilişkin beklentilerini de ortaya çıkaracağından aile ve evlilik danışmanlığı alanı için önemli katkılar sağlayacaktır. Türkiye’de sınırlı sayıda araştırmaya konu olan aile ve evlilik konulu bu araştırma sonuçlarının, aile ve evlilik terapileri literatürü için de önemli katkılar sağlayacağı görüşüdeyiz.

Bu çalışmada, bağışlamanın boyutlarından biri olan durumu bağışlamama (Day ve Maltby, 2005; Thompson vd., 2005; Toussaint vd., 2008), evli kadınlarla evlilik ilişkisi açısından incelenmiştir. Çalışmada, evli kadınların evlilik yaşantılarında neleri bağışlamayacaklarını ve bağışlamama gerekçelerinin neler olduğunun incelenmesi planlanmıştır. Bu amaçla katılımcılardan, evliliklerinde bağışlamayacakları 5 (beş) durumu önem sırasına göre derecelenerek, gerekçeleri ile birlikte yazmaları istenmiştir. Çalışma kadınların evliliklerinde neleri, neden bağışlamayacaklarını incelemeyi amaçlamıştır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırma, evliliği devam etmekte olan 117 kadın katılımcı ile yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Malatya il merkezinde yaşayan evli kadınlar, örneklemini ise, tesadüfen seçilen ve araştırmaya gönüllü olarak katılan, 117 kadın oluşturmuştur. Araştırmaya katılan kadınların yaş ortalaması 39.82’dir. Katılımcıların evlilik süreleri ortalaması 16.2 yıl; en uzun evlilik süresi 53 yıl ve en kısa evlilik süresi ise 3 aydır. Katılımcılardan 10’u çocuk sahibi değilken, çocuk sahibi olanların en az 1 ve en fazla 5 çocuk aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların %64.2’si üniversite mezunu, %19.6’sı lise mezunu ve %16.2’si ise ilköğretim okulu mezunudur. Örneklem belirlenirken farklı iş ve meslek alanlarını içermesine dikkat edilmiştir. Kadınların %34.18’i öğretmen (f=40), %27.64’ü ev hanımı (f=30), %21.36’sı sağlık çalışanı (f=25), %5.94’ü özel sektör çalışanı (f=7), %4.27’si memur (f=5), %3.41’i polis, (f=4), %3.41’i mühendis (f=4), %0.85’i hukukçu (f=1) ve %0.85’i güzel sanatlar (f=1) alanında çalışmaktadırlar.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi toplama formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi toplama formunun birinci bölümünde katılımcılara ait sosyo-demografik değişkenler, ikinci bölümünde ise, evliliklerinde bağışlamayacakları durumları ve gerekçelerini belirlemeyi amaçlayan açık uçlu soru yer almıştır. Katılımcıların cevaplamaları beklenen açık uçlu soru şu şekilde düzenlenmiştir; *“Evliliğinizde bağışlamayacağınız durumlar nelerdir? Aşağıdaki boşluğa önem sırasına göre ilk 5’ini yazarak, yanına neden bağışlamadığının gerekçelerini yazınız”*. Formları doldurmak ortalama 10-15 dakika sürmüş ve cevaplar yazılı olarak alınmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar teker teker incelenmiş ve bilgileri eksik olan formlar elenmiştir. Açık uçlu sorunun cevapları nitel olarak değerlendirilmiş ve içerik olarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde amaç benzer verileri bir takım kavram ve temalar altında toplayıp içeriğin anlaşılmasını sağlamak (Yıldırım ve Şimşek, 2008) olduğundan, bu çalışmada da benzer veriler ortak temalar elde edilerek incelenmiştir. Bu amaçla; araştırmacılar, açık uçlu soruya verilen cevapları incelemiş, notlar almış, kodlama ve kategoriler oluşturmuştur. Kategori oluşturma aşamasında Psikolojik Danışman ve Rehberlik Bilim Dalı alan uzmanlarından (iki öğretim üyesi) ve doktora düzeyinde Aile ve Evlilik Terapileri dersi almakta olan dört doktora öğrencisinden uzman desteği alınmıştır. Kodlamada katılımcıların kendi özgün ifadeleri alınmış ve ortak temalar altında toplanmıştır. Analiz için kullanılan kodlama formu içerik analizi yönteminin temel ilkelerine göre hazırlanmış (Tavşancıl ve Aslan, 2001) güvenilirlik tüm verilerin kodlamaları üzerinden yapılmıştır. Sınıflandırılan verilerin frekans ve yüzdeleri tablolaştırılarak sunulmuştur. Elde edilen frekanslar, sorulan soruya katılımcıların neyi kaç defa ifade ettiklerini göstermektedir. Bu nedenle tablolaştırılan frekanslar katılımcı sayısını değil analiz yoluyla saptanan ifadelerin sıklığını göstermektedir. Gerekçeler için, katılımcıların yarı yapılandırılmış açık uçlu soruya verdikleri cevapların bir kısmı doğrudan alıntılar şeklinde sunulmuştur. Doğrudan alıntılarda, katılımcılara ait bilgiler katılımcı numarası ile verilmiş ve bu da ("Katılımcı-9" için "K-9") şeklinde ifade edilmiştir.

BULGULAR

Bulguların birinci bölümünde katılımcıların evliliklerinde bağışlamayacakları durumlar incelenmiş ve bu durumlar ortak temalar altında birleştirilerek yüzde ve frekans tabloları oluşturulmuştur. Kadınların bağışlamayacakları durumların yüzde ve frekansları Tablo-1'de sunulmuştur.

Tablo-1. Kadınların Bağışlamayacakları Durumların Frekans ve Yüzde Dağılımları

Bağışlanmayan Durum	f	%
Aldatma	116	21.72
Şiddet	82	15.35
Fiziksel Şiddet	64	11.98
Sözel/Psikolojik Şiddet	18	3.37
Kötü Alışkanlıklar (Alkol, kumar vb)	60	11.23
Sevgi-Saygının Azalması	44	8.23
İlgisizlik (kadına ve çocuklara karşı)	40	7.49
Sorumsuzluk (erkeğin eşe ve eve karşı)	39	7.30
Yalan Söyleme	38	7.11
Büyük Aileler İle İlişkiler	37	6.92
Erkeğin kendi ailesinin öncelikli olması	14	2.62
Erkeğin, kadının ailesine değer vermemesi	13	2.43
3. şahısların evliliğe müdahalesi (anne, kardeş, elti, gibi)	10	1.87
Ekonomik Sorunlar	23	4.30
Erkeğin Kıskanç Olması	17	3.18
İletişim İle İlgili Problemler	16	2.99
Dünya Görüşündeki Farklılıklar	9	1.68
Bencil Davranışlar	5	0.94
Cinsel Nedenler	5	0.94
Toplam	534	100

N=117

Tablo-1 incelendiğinde görülmektedir ki, kadınların evliliklerinde bağışlamayacakları durumlar evlilikte yaşanan sorunları açıklar niteliktedir. Bulgular 14 ana ve 5 alt kategori altında toplanmıştır. Kadınların çoğunluğu evliliklerinde aldatmayı bağışlamayacaklarını ifade etmişlerdir (f=116). Toplam frekanslarda yüksek bir yüzdelik oran gibi görünmese de (%21.72) aldatma, kadınların bağışlamayacakları durumlar içinde 116 kez ifade edilerek, birinci sırada yer almıştır. Bu kategoriyi oluşturan katılımcı ifadelerine örnek olarak şu ifadeler sunulabilir: "başka kadınla olması" (K-12), "beni başka kadınla aldatması" (K-112), "başkasını sevmesi, istemesi" (K-76).

Kadınların evliliklerinde bağışlamayacakları ikinci durumun şiddet olduğu görülmektedir. Şiddet kategorisi fiziksel ve sözel/psikolojik şiddet olmak üzere iki alt kategori altında

değerlendirilmiştir. Kadınların 82'si şiddeti evliliklerinde bağışlamayacaklarını ifade etmişlerdir (%15.35). Bu katılımcıların 64'ü (%11.98) fiziksel şiddeti kastederken, 18 (%3.37)'si sözel ve psikolojik şiddeti kastetmektedir. Kadınların yoğun olarak fiziksel şiddeti ifade ettikleri görülmektedir. Bu kategori için katılımcı ifadeleri şöyledir: “şiddet uygulaması” (K-104), “beni aşağılaması” (K-82), “hem kaba kuvvet hem aşağılama şiddettin her türlü” (K-77).

Evlilik yaşantısında kadınlar açısından bağışlanamaz olan üçüncü durum ise, çoğunlukla alkol ve kumar kastedilerek ifade edilen kötü alışkanlıklardır (f=60). Kadınların %11.23'ü evliliklerinde kötü alışkanlıkları bağışlamayacaklarını ifade etmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan katılımcı cümleleri ise şöyledir: “kumar oynaması” (K-18), “içki içip sarhoş olması” (K-15), “parayı alkole ve kumara harcaması” (K-32).

Tablo-1'de dördüncü kategori olan sevgi ve saygının azalması %8.23 oranında ifade (f=44) edilen bir kategoridir. Bu kategori kadınların “saygı olmayınca evliliğin anlamı kalmaz” (K-134), “saygı sevgi evliliğin temelidir” (K-12), “aşk, sevgi ve saygı bittiyse evlilik çekilmez olur” (K-32), “sevilmediğim bir ortamda bulunamam” (K-27) ifadelerinden yola çıkarak oluşturulmuştur.

Tablo-1'de verilen diğer durumlar, kadınların bağışlamayacakları durumların toplamda %43.47'sini oluşturmaktadır. Bunlar sırasıyla; karısına ve çocuklara karşı ilgisizlik (f=40, %7.49), sorumsuzluk (f=39, %7.30), erkeğin kendi ailesine düşkün olması (f=14, %2.62)-erkeğin kadının ailesine saygısız davranması (f=13, %2.43)- üçüncü şahısların evliliğe müdahalesi (f=10, %1.87) alt kategorilerinden oluşan büyük aile ile ilişkiler (f=37, %6.92), ekonomik sorunlar (f=23, %4.30), erkeğin kıskanç olması (f=17, %3.18), iletişim ile ilgili problemler (f=16, %2.99), dünya görüşündeki farklılıklar (f=9, %1.68), bencil davranışlar (f=5, %0.94) ve cinsel nedenler (f=5, %0.94)'dir.

Kadınların evliliklerinde bağışlamayacakları ve 14 ana, 5 alt kategori altında toplanan durumlar değerlendirildiğinde yaklaşık yarısının (%48.3) ilk üç ana kategori altında toplandığı görülmektedir. Kadınlar tarafından toplamda 258 kez ifade edilen bu üç kategori gerekçeleri (aldatma, şiddet ve kötü alışkanlıklar) araştırmanın ikinci bölümünde içerik açısından incelenmiştir. Tablo-1'de yer alan kategorilere dair gerekçelerin tamamı, araştırmanın ana bulgularının anlaşılmasını zorlaştıracak kadar uzun ve detaylı olması nedeni ile analizler yalnızca en önemli, ilk üç kategori (aldatma, şiddet ve kötü alışkanlıklar) üzerinden yapılmıştır. Kadınların evliliklerinde bağışlamayacakları durumlardan ilk üç büyük kategoriyi oluşturan aldatma, şiddet ve kötü alışkanlıklara ilişkin nedenlerin karşılaştırmalı yüzde ve frekansları Tablo-2'de özetlenmiştir.

Tablo 2. Kadınların Aldatma, Şiddet ve Kötü Alışkanlıkları Bağışlamama Nedenleri

Bağışlamama Gerekçeleri	Bağışlanmayan Durumlar						Toplam	
	Aldatma		Şiddet		Kötü Alışkanlıklar		f	%
	f	%	F	%	f	%	f	%
Kadını aşağılayan bir durum	13	13,5	17	27,4	--	--	30	17,6
Kadın-erkek eşitliğine aykırı	19	19,7	2	3,2	--	--	21	12,3
Sevgi ve saygıyı bitirir	8	8,3	11	17,7	--	--	19	11,1
Kadın için onur/gurur kırıcı	9	9,3	10	16,2	--	--	19	11,1
Kabul edilemez bir durum	7	7,2	7	11,2	--	--	14	8,2
Erkeği kadının gözünde düşürür	8	8,3	2	3,2	--	--	10	5,8
Güven duygusunu zedeler	10	10,4	--	--	--	--	10	5,8
Olumlu duyguları bitirir	7	7,2	1	1,6	1	8,3	9	5,2
Kötü davranışlara yol açar	--	--	1	1,6	5	41,6	6	3,5
Hiçbir kadın hak etmez	1	1,0	5	8,0	--	--	6	3,5
Geri dönüşü yoktur	5	5,2	1	1,6	--	--	6	3,5
Evlilik ilişkisine aykırı	5	5,2	--	--	--	--	5	2,9
Aile birliğine zarar verir	1	1,0	1	1,6	2	8,3	4	2,3
Huzurum bozulur	--	--	3	3,2	1	8,3	4	2,3
Aile geliri kötüye kullanılır	--	--	--	--	3	25,0	3	1,7
Sorun çözme yolu değildir	--	--	2	3,2	--	--	2	1,1
Tekrarlama olasılığı vardır	1	1,0	1	1,6	--	--	2	1,1

N=117

Tablo-2 incelendiğinde, kadınların evliliklerinde aldatma, şiddet ve kötü alışkanlıkları bağışlamama nedenlerinin 17 ana kategori altında toplandığı görülmektedir. Bu kategorilerin katılımcıların yoğunlukta evlilik ilişkileri, evlilik algıları ve evlilikte kadın rolüne ilişkin

ifadelerinden oluştuğu görülmektedir. Kadınlar aldatmayı, şiddeti ve kötü alışkanlıkları farklı başlıklar altında ifade etse de, gerekçelerin büyük oranda örtüştüğü görülmektedir.

Tablo-2 incelendiğinde görülmektedir ki, aldatma, şiddet ve kötü alışkanlıklar durumlarını ifade eden kadınların %13.5'i aldatmayı kadını aşağılayan bir durum olarak gördüğü için bağışlamayacağı gibi, kadınların %27.4ü de şiddeti kadını aşağılayan bir durum olarak gördüğünden bağışlamayacağını ifade etmektedir. Toplamda bu kadınların %17.6'sı aldatma ve şiddetin kadını aşağılayan bir durum olduğu için bağışlanmayacağını ifade etmektedirler. Bu kategoriye oluşturan örnek katılımcı ifadeleri şöyledir; *"İkinci olmayı kabul edemem. Başkasını tercih etmek kadar ağır bir şey olamaz."* Aldatma (K-116), *"kendimi aşağılanmış hissedirim"* aldatma- (K-25), *"kendimi zavallı hissedirim"* şiddet (K-30).

Kadınların %12.3'ü (f=21) kadın erkek eşitliğine aykırı bulduğu için aldatma (%19.7) ve şiddeti (%3.2) bağışlamayacaklarını ifade etmektedirler. Bu kategori için örnek ifadeler şu şekildedir: *"kadın erkek eşitliği sağlanmıyorsa evlilik zarar görür"* şiddet- (K-99), *"bir koltukta iki karpuz olmaz"* aldatma (K-85).

Bağışlamama gerekçesi olarak sevgi ve saygıyı bitirir diyen kadınların oranı aldatma %8.3 (f=8), şiddet %17.7 (f=11) olmak üzere toplamda %11.1'dir (f=19). Kadınlar evliliklerinde sevgi ve saygıyı bitirir gerekçelerini şu şekilde ifade etmektedirler: *"erkek başka kadınları arzuluyorsa sevgi bitmiştir"* aldatma (K-58), *"şiddet varsa, sevgi-saygı bitmiştir, artık aynı evde yaşanmaz"* şiddet (K-14), *Eğer eşim beni aldatıyorsa aramızdaki aşk bitmiş demektir. Aşkın olmadığı bir evliliği yaşayamam."* Aldatma (K-28)

Kadınların toplamda %11.1'i (f=19) evliliklerinde bağışlamayacakları durumların gerekçesi olarak kadın için onur/gurur kırıcıdır gerekçesini ifade etmektedirler. Bu gerekçe aldatma için %9.3 (f=9) ve şiddet için %16.2 (f=10)'dur. Kadınların bu gerekçeye ilişkin örnek cümleleri şu şekildedir: *"sadağatime karşılık ihanetle karşılaşmak onurumu incitir"* aldatma (K-94), *"Gururumu, özgüvenimi incitip, beden imgemi bozar"* fiziksel şiddet (K-92).

Kabul edilemez bir durumdur gerekçesini ortaya koyan kadınlar toplamın %8.2'sini oluşturmaktadır (f=14). Bu gerekçeyi aldatma durumu için kullanan kadınlar %7.2 (f=7), şiddet için kullanan kadınlar %11.2 (f=7) oranındadır. Bu kategori için örnek ifadeler şu şekildedir: *"aldatmanın açıklaması olur mu?"* aldatma (K-57), *"bireyler ve aile arasında kabul edilemez"* şiddet (K-18), *"Değil insanlar hayvanlara bile şiddet uygulanmamalı"* şiddet (K-98).

Kadınların %8.3'ü (f=8) aldatma, %3.2'si (f=2) şiddet için evliliklerinde bağışlamayacakları durumların gerekçesi olarak erkeği kadının gözünde düşürür ifadesini kullanmışlardır. Bu gerekçeyi kullanan kadınlar toplamın %5.8'ini (f=10) oluşturmaktadırlar. Bu kategoriye ait cümleler şu şekildedir: *"kocam beni aldatacak kadar düşük karakterliyse geriye bakmam"* aldatma (K-19), *"erkeğin insanlık vasıflarının yitirildiği anlamına gelir bana göre"* şiddet (K-67).

Güven duygusunu zedeler kategorisi sadece aldatma durumu için oluşturulmuştur. Aldatma durumu içerisinde bu gerekçeyi kullanan kadınlar %10.4 (f=10) iken toplamda %5.8 oranına sahiptir (f=10). Bu kategoriye ait ifadeler şu şekildedir: *"Güven duymadığım bir biriyle hayatı paylaşmak istemem"* aldatma (K-28), *"güven bağı evliliğin temelidir"* aldatma (K-3).

Kadınların % 5.2'si (f=9) olumlu duygularını bitirdiği için aldatma (%7.2), şiddet (%1.1) ve kötü alışkanlıkları (%8.2) bağışlamayacaklarını ifade etmektedirler. Kadınlar evliliğe, eşe ve kendisine yönelik olumlu duyguları zedeleyen gerekçelerle bağışlamayacaklarını ifade etmektedirler. Bu kategori için örnek ifadeler şöyledir; *"emeklerime yazık diye düşünürüm"* aldatma (K-16), *"iyi duyguların sona ermesi evliliği bitirecek bir gerekçedir"*(K-14), *"yanında rahat hareket edemem"* şiddet (K-30), *"geleceğe dair hiçbir umudum kalmaz"* kötü alışkanlıklar (K-1).

Kötü davranışlara yol açar gerekçesini kullanan kadınlar toplamın %3.5'ini (f=6) oluşturmaktadır. Bu gerekçe şiddet için %1.6 (f=1), kötü alışkanlıklar için %41,6 (f=5) oranındadır. Kadınların kullandığı ifadelerle ilişkin örnek cümleler şu şekildedir: *"eşin ve çocukların psikolojisi bozulur"* şiddet (K-24), *"her kötülük içki-kumardan gelir"* kötü alışkanlıklar (K-15).

Kadınların toplamda %3.5'i hiçbir kadın hak etmez gerekçesini evliliklerinde bağışlamayacakları durumlar için kullanmaktadır. Bu oran aldatma için %1 (f=1), şiddet için %8

(f=5)'dir. Bu kategoriye ilişkin cümleler şu şekildedir: "hiçbir kadın başka birinin tercih edilmesini kabullenmez" aldatma (K-79), "Kadına vurulur mu hiç?" şiddet (K-8).

Aldatma %5.2 (f=5), şiddet %1.6 (f=1) oranıyla toplamda kadınların %3.5'i (f=6) geri dönüşü yoktur ifadesini evliliklerinde bağışlamayacakları durumlar için kullanmıştır. Kadınların bu kategori için örnek cümleleri şu şekildedir: "asla özür kabul edilemez" aldatma (K-90), "hoş görülemeyecek, kimseye yakışmayacak bir harekettir" şiddet (K-4).

Toplamın %11.4'ünü (f=20) ise "evlilik ilişkisine aykırıdır", bu kategoriye oluşturan katılımcı ifadeleri şu şekildedir; "Nikah ahdine uymayıp başka biriyle olması." aldatma- (K-5) ve "Ev ile ilgili sorumluluğunu aksatır" kötü alışkanlıklar (K-16).

Bir diğer kategori, % 8.2 oranında kötü alışkanlıklar ve % 1 ve 1.6 oranı ile aldatma ve şiddet gerekçesine ait aile birliğine zarar verir kategorisidir. Bu kategori için örnek katılımcı ifadeleri şöyledir; "Evliliğe başka kişilerin dahil olması aile birliğini bozar" aldatma (K-34), "Çekirdek aile ne kadar mutlu olursa toplum da o kadar mutlu olur. Psikolojik baskı altında olan kadınların çocukları da sorunlu oluyor." psikolojik şiddet (K-105).

Az ifade edilen bir diğer kategori %8.3 oranında kötü alışkanlıklar ve %3.2 oranında şiddet kategorisinde ifade edilen huzurum bozulur kategorisidir. Bu kategori şu ifadelerden yola çıkılarak oluşturulmuştur, "paramızı israf etmesi huzurumu bozar." Kötü Alışkanlıklar- (K-2) ve "böyle bir ortamda minimum seviyede huzur olmaz" şiddet (K-27).

Sonraki kategori ailenin gelirini kötüye kullanmak (%25) kategorisidir. Bu kategori için şu cümleler örnek gösterilebilir; "maddi manevi kaynaklarını ailesi yerine alkol, kumar vb şeylere vermesi" kötü alışkanlıklar (K-52) ve "hem inancına hem de mantığına ters düşen bir durum. Kocamın paramızı böyle israf etmesini bağışlayamam" kötü alışkanlıklar (K-32).

Son kategorilerden biri, sorun çözme yolu değildir kategorisidir. Şiddet gerekçesinde %3.2 oranında ifade edilen bir kategoridir. Bu kategori için, "şiddetle çözülebilecek bir sorun olamaz" şiddet (K-139) katılımcı ifadesi örnek verilebilir.

Son kategori tekrarlama olasılığı vardır kategorisidir. Bu kategori küçük yüzdelerle (%1 ve % 1.6) olsa da şu cümlelerden yola çıkılarak oluşturulmuştur; "her an aynı şekilde şiddet göreceğim korkusu ile yaşamayı seçmem, aynı acıları yaşamak istemem." Şiddet (K-46) ve "bir kez aldatan bir daha yapar" aldatma (K-21). Tablo-2'de yer alan bazı kategoriler içerik açısından benzer görünse de gerekçelerin daha detaylı sunulması amacıyla birleştirme yoluna gidilmemiştir.

TARTIŞMA

Kadınların evliliklerinde neleri hangi gerekçelerle bağışlamayacaklarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışma sonuçları göstermiştir ki, kadınlar en çok aldatmayı bağışlamayacaklarını ifade etmektedirler. Evliliğin kadın-erkek arasında temelde cinsel paylaşımaya dayalı bir ilişki olması nedeniyle bu beklendik bir sonuçtur. Evliliğin cinsel bir anlaşmaya dayalı olan bir ilişki olduğundan yola çıkarsak, evliliğe bakan yönüyle cinsellik, toplumlarda kutsanmışlığın, arınmışlığın, bolluk ve bereketin simgesi olarak ifade edilirken, kurallar, mitler, tabular ve yasaklarla sınırları belirlenmiştir. Bu kuralların dışında yaşanan cinsellik, toplum ve aile bütünlüğünü tehdit eden bir tehlike, saldırı olarak algılanmaktadır (Gülsün, Ak ve Bozkurt, 2009). Evli olan bireyin başka biri ile cinsellik yaşaması diğer eş tarafından kabul edilmez ve bağışlanamaz olarak görülmektedir.

Toplumsal ve kültürel özellikler nedeni ile kadınlar kendilerini daha çok aldatılmanın mağduru olarak değerlendirebilmektedirler. Literatürdeki çalışmalar da erkeklerin aldatma oranlarının daha fazla olduğunu göstermektedir (Atwood ve Seifer, 1997). Wiederman (1997) da, aldatma konusunda yapılan çalışmaların ortak özelliği olarak, erkeklerin kadınlara oranla evlilik dışı ilişki yaşama yüzdelerinin çok daha fazla olmasını göstermektedir (akt. Kubat, 2012). Smith (1994), Amerika'da gerçekleştirdiği çalışmasında erkeklerin yaklaşık bir çeyreğinin ve on kadında birinin evlilikleri sırasında yasak ilişki yaşadıklarını saptamıştır (akt. Dattilio, 2012). Evlilik, kişilere birbirlerine karşı bazı duygusal, hukuksal, cinsel vb sorumluluklar yükler; aldatma bu sorumlulukların ihlali anlamına gelmekte ve ailenin kendine özgü karmaşık yapı ve ilişkisini bozmaktadır.

Sistem teorisine göre evlilikte alt sistemlerinden biri olan birey alt sistemi eşlerin birbirinden bağımsız ihtiyaçlarının karşılanması anlamında kullanılabilir. Bununla birlikte;

aldatılan kadın, kadın-birey alt sistemi yok sayıldığından yoğun duygu yüklü tepkiler vererek aşağılanmış, onuru kırılmış, güven duygusu zedelenmiş hissedebilir. Olson ve arkadaşları (2002) da aldatılan kadınlarla yapılan bireysel görüşmeleri inceledikleri bir çalışmada travma sonrası stres bozukluğuna varan yoğun duygusal yüklerle karşılaşmışlardır (akt., Dattilio, 2012). Aldatılma sonucu kadın alt sistemine verilen bu hasar dolayısıyla karı-koca sistemini etkilenebilir, eş ile var olan ilişkinin bozulması da erkeği kadının gözünden düşüren nedenleri ortaya çıkarabilir. Aldatmanın bir sonucu olarak da aile içindeki denge bozulacaktır; çift sisteminden ayrılan kişi, enerjisini başka bir sisteme ait olmak için harcadığında yani evlilik dışı ilişkiye yöneldiğinde, kadın bunu evliliğin bitiyor olduğu mesajı olarak algılayabilir. Aldatma evliliğe zarar veren bir davranış olmaktan çok evlilik ve evlilik akdini yok sayan bir durum olarak değerlendirilmektedir. Evlilik ilişkisi yok sayılan kadın, bağışlamakta da güçlük yaşamaktadır. Bu araştırma sonuçları da göstermektedir ki, kadın evliliği, kadınlığı, cinsel rolü ve eş rolü yok sayıldığında bu durumu bağışlamayacağını ifade etmektedir. Kadınlar evliliğinde aldatıldığında, aşağılandığı için, kadın-erkek eşitliğine aykırı olduğu için, evlilikte sevgi ve saygıyı bitireceği, kadının onurunu kıracağı ve evlilik ilişkisi içinde kabul edilemez olduğu için aldatmayı bağışlamayacağını göstermektedir. Kadınlar kadın kimlikleri ve eş rolleri yok sayıldığında kırılıyor, üzüyor ve bunu bağışlamıyorlar.

Her gün gazete ve televizyonlarda eş tarafından dövülen, şiddet gören hatta öldürülen kadınların toplumumuzda azımsanmayacak derece olması, şiddetin kadınlar tarafından bağışlanamayan bir durum olmasını destekler niteliktedir (Harcar, Çakır, Sürgeveli ve Budak, 2008; Kaymaz, Öztürk ve Bağcıoğlu, 2014). Aile içi şiddet, ülkemizde ve dünyada evlilikte rastlanılan en yaygın sorunlardan biridir (Erbek, Erdamlar, Beştepe, Akar ve Alpkan, 2004). Aile içi şiddet çok boyutlu bir sorundur, ailede bir tür şiddet yaşıyorsa, bu diğer türde şiddetin yaşadığına ilişkin bir işarettir (Vahip, 2002). Kadına yönelik şiddet fiziksel saldırıyı içermese de sözel, duygusal ve cinsel boyutta olabilmektedir. Gülcur (1999)'un yapmış olduğu çalışmada kadınlarının %89'nun psikolojik şiddete maruz kalmakta, bunların %39'nun cinsel şiddete ve %15'sinin cinsel ilişkiye zorlandığını saptamıştır. Bir başka çalışmada, Türk erkeklerinin %30'nun eşlerine karşı şiddet uyguladıklarını saptamıştır (akt. Erbek vd., 2004).

Eşler arasında iletişim kanalları tıkandığında evlilikte çatışmalar meydana gelebilir, çatışmaların önemi iletişimi güçlendirmek için de kullanılabilir olmasıdır. İletişim becerilerindeki yetersizliğin yanı sıra çatışma çözme becerilerindeki yetersizlik de evlilik sorunları oluşturmaktadır (Amato, 2010; Polat, 2012). Kadınların problem çözme becerileri erkeklere göre farklılaşmakta ve kadınların iletişim becerilerini daha etkili kullanabilmelerine karşın erkeklerin fiziksel güçlerini ön plana çıkarmaları (Polat, 2012; Uğurlu, 2003) ya da erkeklerin şiddet uygulamaya bile eşlerini maddi/manevi destekten uzaklaştırıyor olmaları kadınların hissettiği psikolojik baskıyı artırıyor olabilir. Polat (2012)'in boşanmış kişilerle yaptığı çalışmasında kadınların boşanma nedeni olarak ikinci sırada %23,5 oranıyla fiziksel şiddeti göstermesi de bu araştırmanın bulgularıyla benzerdir. Fiziksel şiddetin kadınların bağışlamayacakları en önemli ikinci neden olması, evlilik ilişkisinde daha çok erkekler tarafından fiziksel şiddet görmesi olabilir. Straus (1980)'un yaptığı araştırmaya göre de; kadınların %28'inin evlilikleri süresince, eşleri tarafından en az bir defa şiddete maruz kaldığı sonucu ortaya konulmuştur. Eşleri tarafından şiddet gören ya da psikolojik şiddete maruz kalan kadınlar öfke ve kızgınlık duyguları biriktirirler (Yalom, 2006). Fiziksel ya da psikolojik şiddet yaşayan bu kadınlar, evliliklerinde zamanla sevgi-saygının ve beklenen ilginin azaldığına ilişkin de bir algı geliştirebilirler. Aktaş (2011)'in İzmir'de boşanmış kişilerle gerçekleştirdiği araştırmasında kadınların boşanma nedeni olarak %69.3 oranıyla fiziksel ya da sözel şiddeti belirttikleri saptanmıştır. Erbek ve diğ. (2004)'de yaptıkları çalışmada evlilikte fiziksel ve cinsel şiddetin evlilik yaşantısını olumsuz etkilediğini açıkça ortaya koymaktadır. Bazı çiftler evliliklerini kurtarmak amacıyla yardım arayışlarına girerken, çoğu çiftin yaşadıkları sorunları ve aile içinde yaşadıkları şiddetin üstünü örttiklerini ortaya koymuşlardır. Kadınların fiziksel ya da psikolojik şiddeti bağışlamıyor olmaları, boşanma nedenlerinin incelendiği araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. İster fiziksel, ister duygusal olsun şiddet gördüğünde kadın, aşağılandığını, evlilikte eşler arası eşitliğin, sevgi ve saygının zarar gördüğünü, kadının onurunun kırıldığını, kabul edilemez olduğunu ve erkeği küçülttüğünü,

ailenin huzurunu bozduğu ve şiddeti kimsenin hak etmeyeceğini düşündüğü için, şiddet uygulayan eşi affetmeyeceğini ifade etmektedir. Evlilik içeriğinde güçlü bir iletişim ve etkileşim ilişkisi de gerektirir. Sonuç olarak kadın aldatmayı da şiddeti de, kadını aşağılayan, kadın-erkek eşitliğine uygun olmayan, sevgi ve saygıyı bitiren, kadın için onur kırıcı, erkeği kadının gözünde küçük düşüren ve kabul edilemez bir durum olarak görüyor ve bu nedenle de bağışlamıyor.

Kötü alışkanlıklar kadınların ifadelerine göre bağışlanamayacak üçüncü durumdur. Kötü alışkanlık olarak değerlendirilen çoğunlukla alkol kullanımı ve kumar bağımlılığıdır. Alkol kullanan kişinin bedeninde oluşturduğu fizikler zararların yanında, işgücünün etkilemesi, kişinin aile ve sosyal yaşamının bozulması, işgücü kaybı gibi etkenlerle topluma getirdiği ekonomik yük nedeniyle bireysel bir sorun olmaktan çıkıp, sosyal bir sorun olarak değerlendirilmektedir (Kaptanoğlu, Yenilmez, Seber ve Tekin, 1997). Aile ve evlilik yaşantısı içinde de kötü alışkanlıklar önemli oranda ekonomik ve ilişki sorununa neden olabilmektedir. Arıkan (1992)'ın yaptığı araştırma sonucunda da, evlilikte geçimsizliğe neden olan sebeplerden biri olarak, kadınların eşlerinin içki kumar gibi alışkanlıklarını belirtmesi %48 olarak saptanmıştır (akt. Aktaş, 2011). Bulgular doğrultusunda kadınların ekonomik özgürlüğe sahip olsalar bile eşlerinin kötü alışkanlıklarının ekonomik problemler yarattığını bu nedenle de evlilikte bağışlamayacakları durumlar listesine almaktadırlar. Kadınlar eşlerinde kötü alışkanlıkları (alkol, kumar vb.) bağışlamaktadırlar. Gerekçe olarak, bu tür alışkanlıkların kötü davranışlara yol açtığını, olumsuz duygulara neden olduğunu, aile birliğine zarar verdiğini, huzuru bozduğunu ve ailenin gelirini kötüye kullanmaya yol açtığı için bağışlanamamaktadırlar. Demir (1988)'in benzer bir bulgusu da, 55 boşanmış kadınla yaptığı araştırma sonucunda saptanan boşanma kararını veren kadınların (%75), %25'i evin geçindirilmemesi, maddi yetersizlik, kocanın işsizliği, %22'si kocanın sorumluluklarını yerine getirmemesini birincil boşanma nedeni olarak yazmalarıdır (BAŞBAKANLIK, 2009). Tam da bu noktada, kötü alışkanlıkların maddi sıkıntıya ilişkin problemlerle, eşin sorumsuz olarak algılanmasıyla ve yaşama bakış açısındaki farklılıklarla da ilişkili olduğu söylenebilir.

Araştırmanın sonuçları göstermektedir ki, kadınlar evliliklerinde en fazla, eş ilişkilerini zedeleyen bir durum olan aldatmayı bağışlamayacaklarını ifade etmektedirler. Çünkü aldatmayı kadın-eş ilişki ve rollerini zedeleyen bir durum olarak değerlendirmekte ve evliliği sonlandırabilecek bir gerekçe olarak görülmektedir. Ayrıca kadınlar aldatılmayı geri dönüşü olmayan, tekrarlanabilme ihtimalinin güven duygusunu zedeleyebileceği, olumlu duyguları bitirip erkeği kadının gözünde küçük düşüren bir durum olarak görmektedirler. İkinci olarak da şiddet (fiziksel/psikolojik) evliliği önemli oranda zedeleyen, bağışlanması güç olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar şiddeti kadını aşağılayan, aile ve eş ilişkisine zarar verdiği için kabul edilemeyecek ve bağışlanamayacak bir durum olarak değerlendirilmektedir. Üçüncü olarak kötü alışkanlıklar (alkol, kumar vb.) evliliği bitirebilecek ve bağışlanması güç bir olgu olarak araştırma kapsamındaki kadınlar tarafından sunulmuştur. Kadınlar, kötü alışkanlıkları olan eşlerini bağışlamıyorlar, çünkü bu durumu aile birliğine maddi ve manevi olarak zarar veren bir gerekçe olarak değerlendirmektedirler.

Bu çalışma evliliği devam eden kadınlarla yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, toplum tarafından aile birliğini sürdürme görevi verilen kadınların gözünden aile ve evlilik ilişkilerini bozan gerekçelere vurgu yapmaktadır. Sonuçlar değerlendirildiğinde, ister aldatma yolu ile ister fiziksel ya da psikolojik şiddet yolu ile ya da ister kötü alışkanlıklarla olsun, kadın şu durumları evliliğinde bağışlamayacağını altını çiziyor. Eğer kadın evliliğinde; kadın/eş rolünde aşağılanıyorsa, evliliğinde eşiyile eşit olamıyorsa, onuru kırılıyorsa, güven duygusu zedeleniyorsa bu durumu bağışlamayacağını ifade ediyor. Bu durumların aldatma ya da şiddet uygulama yoluyla olması fark etmiyor. Yine kadın evliliğinde sevgi ve saygıyı bitiren, eşini (erkeği) gözünde küçük düşüren, olumlu duyguları bitiren, kötü davranışlara yol açan, aile birliğine zarar veren, huzur bozan, aile gelirini kötüye kullanmaya neden olan aldatma, şiddet ve kötü alışkanlıkları kabullenmeyeceğini ifade ediyor. Kadınlar evlilik ilişkisinde, aldatma ve şiddeti, hak edilemez, kabul edilemez, geri dönüşü, telafisi olmayan, tekrarlanma olasılığı olan ve hiçbir şekilde sorun çözme yolu olarak görülemeyecek durumlar olarak değerlendirmektedirler. Bu nedenlerle de bu durumları kabul edilemez olarak görmek ve

bağışlayamayacağını ifade etmektedir. Evliliğinde bu durumlarla karşılaştığında evlilik ilişkisinin bozulacağına, bitebileceğine, bitmezse bile sağlıklı devam edemeyeceğine vurgu yapmaktadır.

Bu araştırma sonuçları ışığında aşağıdaki önerilere yer verilebilir: kadın gözüyle aile ile ve evlilik birliğini bozan durumların değerlendirilmesini sunan bu çalışma bulguları ailelerle çalışan uzmanlık alanları açısından öneme sahiptir. Aile ve evlilik danışmanlığı eğitim programları ve kadına yönelik şiddeti önleme programları hazırlanırken bu araştırma bulgularından yararlanılabilir. Evli çiftlere ve evlenmek üzere olan bireylere verilen aile ve evlilik hazırlık, sağlıklı aile ortamları ve evlilik ilişkileri geliştirme eğitimlerinde bu çalışmanın bulguları önemli katkılar sunmaktadır. Aldatılan, şiddete uğrayan, kötü alışkanlıklar nedeniyle evliliği sonlanan kadınlarla çalışan profesyoneller için bu araştırma bulguları bilgi verici nitelikte olabilir. Bu araştırma kapsamında değerlendirilmeye alınmayan bağışlanmayacak durumlar, benzer başka bir çalışmada ele alınabilir. Benzer bir çalışma, evlilikleri biten kadınlardan oluşan örneklem grubu ile yapılabilir. Aynı çalışma evli erkek eş örneklem grubu ile yapılabilir ve araştırma sonuçları karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Özgül (2011). Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AMATO, R. Paul (2010). "Research on Divorce: Continuing Trends and New Developments", *Journal of Marriage and Family*, S. 72, 650-666.
- ATWOOD, D. Joan ve SEIFER, Madeline (1997). "Extramarital Affairs and Constructed Meanings: A Social Constructionist Therapeutic Approach", *American Journal of Family Therapy*, S. 25, 55-75.
- BABA, Eser (2010). Evli Çiftlerin Duygusal Zeka Düzeyleri İle Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BALLIET, Daniel (2010). "Conscientiousness and Forgiveness: A Meta-Analysis", *Personality and Individual Differences*, S. 48, 259-263.
- BAŞBAKANLIK, Türkiye Cumhuriyeti (2009). *Boşanma Nedenleri Araştırması*, Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- BARBER, Louise, MALTBY, John ve MACASKILL, Ann (2005). "Angry Memories and Thoughts of Revenge: The Relationship Between Forgiveness and Anger Rumination", *Personality and Individual Differences*, S. 39, 253-262.
- BUGAY, Aslı (2010). Investigation of Social-Cognitive, Emotional and Behavioral Variables as Predictors of Self-Forgiveness, Doktora Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CURUN, Ferzan (2006). Yüklemeler, İletişim Çatışmaları, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolü Yönelimi ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇAVUŞOĞLU, Ş. Zeynep (2011). Bağlanma Stilleri Evlilik Uyumu ve Aldatma Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DATTİLİO, M. Frank (2012). *Bilişsel Davranışçı Çift ve Aile Terapisi: Klinikyenler İçin Kapsamlı Bir Rehber*, İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- DAY, Liza ve MALTBY, John (2010). "Forgiveness and Social Loneliness", *The Journal of Psychology*, S. 139, 553-555.
- EDWARDS, M. Lisa vd. (2002). "A Positive Relationship Between Religious Faith and Forgiveness: Faith in the Absence of Data?", *Pastoral Psychology*, S. 50, 147-152.
- ENRIGHT, D. Robert (1996). "Counseling Within the Forgiveness Triad: On Forgiving, Receiving Forgiveness, and Self-forgiveness", *Counseling and Values*, S. 40, 107-126.
- ERBEK, Evrim vd. (2004). "Kadına Yönelik Fiziksel ve Cinsel Şiddet: Üç Grup Evli Çiftte Karşılaştırmalı Bir Çalışma" *Düşünen Adam*, S. 17, 196-204.
- EROK, Melike (2013). İlişkilere İlişkin Bilişsel Çarpıtmalar, İlişkiye Dair İnançlar, Kişilerarası Öfke, Kişilerarası İlişkiler, Problem Çözme ve Evlilik Çatışması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- FERCH, R. Shann (1998). "Intentional Forgiveness as a Counseling Intervention", *Journal of Counseling and Development*, S. 76, 261-270.
- FINCHAM, D. Frank ve BEACH, R. H. Steven (2002). "Forgiveness in Marriage: Implications for Psychological Aggression and Constructive Communication", *Personal Relationships*, S. 9, 239-251.
- GORDON, C. Kristina ve BAUCOM, H. Donald (2003). "Forgiveness and Marriage: Preliminary Support for a Synthesized Model of Recovery From a Marital Betrayal", *American Journal of Family Therapy*, S. 31, 179-199.
- GORSUCH, L. Richard ve HAO, Y. Judy (1993). "Forgiveness: An Exploratory Factor Analysis and Its Relationships to Religious Variables", *Review of Religion Researches*, S. 34, 333-347.
- GREENBERG, Leslie, WARWAR, Serine ve MALCOLM, Wanda (2010). "Emotion-Focused Couples Therapy and the Facilitation of Forgiveness", *Journal of Marital and Family Therapy*, S. 36, 28-42.
- GÜLSÜN, Murat, AK, Mehmet ve BOZKURT, Ali (2009). "Psikiyatrik Açından Evlilik ve Cinsellik", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, S. 1, 68-79.
- GÜRSOY, Çağla (2004). Kaygı ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- HALAT, I. Melahat (2009). Yatırım Kuramı Bağlamında Evli Çiftlerde Uyum, Nedensel ve Sorumluluk Yüklemeleri ile Yalnızlık Arasındaki Bağlantılar, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HARCAR, Tijan, ÇAKIR, Özlem, SÜRGGEVİLİ Olca ve BUDAK, Gönül (2008). "Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu", *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, S. 2, 51-70.
- HARGRAVE, D. Terry ve SELLS, N. James (1997). "The Development of a Forgiveness Scale", *Journal of Marital and Family Therapy*, S. 23, 41-62.
- KACHADOURIAN, K. Loring, FINCHAM, Frank ve DAVILA, Joanne (2004). "The Tendency to Forgive in Dating and Married Couples: The Role of Attachment and Relationship Satisfaction", *Personal Relationships*, S. 11, 373-393.
- KAPTANOĞLU, C., YENİLMEZ, Ç., SEBER, G. ve TEKİN, D. (1997). "Alkol Bağımlılarında Ruhsal Belirtiler, Evlilik Sorunları ve Aile Tutumları", *Düşünen Adam*, S. 10, 57-60.
- KARAALP, Aslı (2009). Lise Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAYMAZ, E. Hasibe, ÖZTÜRK, Ahmet, BAĞCIOĞLU, Erman (2014). "Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Evli Kadınların Psikiyatrik Değerlendirilmesi", *Gaziantep Medical Journal*, S. 20, 15-19.
- KIM, M. Lucy, JOHNSON, L. Judith ve Ripley, Jennifer (2011). "A "Perfect" Storm: Perfectionism, Forgiveness, and Marital Satisfaction", *Individual Differences Research*, S. 9, 199-209.
- KOUTOS, Peggy, WERTHEIM, H. Eleanor ve KORNBLUM, Jenny (2008). "Paths to Interpersonal Forgiveness: The Roles of Personality, Disposition to Forgive and Contextual Factors in Predicting Forgiveness Following a Specific Offence", *Personality and Individual Differences*, S. 44, 337-348.
- KUBAT, D. Elif (2012). Evli Bireylerde Aldatma Eğilimi ve Evlilik Doyumu İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MACASKILL, Ann (2007). "Exploring Religious Involvement, Forgiveness, Trust, and Cynicism", *Mental Health, Religion ve Culture*, S. 10, 203-218.
- MCCULLOUGH, E. Michael ve WORTHINGTON, L. Everett (1999). "Religion and Forgiving Personality", *Journal of Personality*, S. 67, 1142-1164.
- NAZLI, Serap (2013). *Aile Danışmanlığı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- ÖZGÜN, Serkan (2010). The Predictors of the Traumatic Effect of Extramarital Infidelity on Married Women: Coping Strategies, Resources, and Forgiveness, Doktora Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- POLAT, Dünya (2012). Boşanma Aşamasındaki Bireylerin Evlilik Çatışmaları, Çatışma İletişim Tarzları ve Sosyal Destek Sistemlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- PRONK, M. Tila, vd. (2010). "What It Takes to Forgive: When and Why Executive Functioning Facilitates Forgiveness", *Journal of Personality and Social Psychology*, S. 98, 119-131.
- ROSS, R. Scott, vd. (2011). "A Personological Examination of Self- and Other- Forgiveness in the Five Factor Model", *Journal of Personality Assessment*, S. 82, 207-217.
- SİĞIRCI, Aktan (2010). Evli Bireylerde Bağlanma Biçimleri ve Evliliğe Dair İnançların Evlilik Doyumu ile İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- STRAUS, Murray (1980). "Victims and Aggressors Marital Violence", *American Behavioral Scientist*, S. 23, 681-704.
- STRELAN, Peter (2007). "Who Forgives Others, Themselves, and Situations? The Roles of Narcissism, Guilt, Self-Esteem, and Agreeableness", *Personality and Individual Differences*, S. 42, 259-269.
- TAVŞANCIL, Ezel ve ASLAN, A. Esra (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- TAYSİ, Ebru (2010). "Evlilikte Bağışlama: Evlilik Uyumu ve Yüklemelerin Rolü", *Türk Psikoloji Dergisi*, S. 25, 40-52.
- THOMPSON, Y. Laura (2005). "Dispositional Forgiveness of Self, Others, and Situations", *Journal of Personality*, S. 73, 314-360.
- TOUSSAINT, L. Loren, WILLIAMS, R. David, MUSICK, A. Marc ve EVERSON-ROSE, A. Susan (2008). "Why Forgiveness May Protect Against Depression: Hopelessness as an Explanatory Mechanism", *Personality and Mental Health*, S. 2, 89-103.
- TURANLI, Pınar (2010). Orta Yetişkinlikte Evlilik Uyumu ile Benlik Saygısı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Saptanması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜMER, A. Batu (1998). Evli Çiftlerde Gözlenebilen Çatışma Odakları ve İletişim Sorunları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UÇURLU, Ozanser (2003). Evli Çiftlerde Cinsiyet Ayrımına İlişkin Tutumlar, Çatışma Yönetimi Biçimleri ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- VAHİP, Işıl (2002). "Evdeki Şiddet ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Açılardan Bakış", *Türk Psikiyatri Dergisi*, S. 13, 312-319.
- WADE, G. Nathaniel, ve WORTHINGTON, L. Everett (2003). "Overcoming Interpersonal Offenses: Is Forgiveness the Only Way to Deal With Unforgiveness?", *Journal of Counseling and Development*, S. 81, 343-353.
- YALOM, D. Irvin (2006). *Evlilik Terapisi*, İstanbul: Prestij Yayınları.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ZEYTİNOĞLU, Eda (2013). Evli Bireylerin Belik Saygısı, Kıskançlık Düzeyi, Evlilikteki Çatışmalar ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.